

byla nejvýznamnějším výrobním centrem Lasówka (dříve Kaiserwalde), kde působily malířské rodiny Rohrbachů, Beckerů, Wenzelů ad. Dovednosti, techniky i předlohy tu byly předávány z generace na generaci, v reliktech až do poloviny 20. století. Autor sleduje zdejší výrobu zhruba od poloviny 18. století, kdy je doložena dochovanými ojedinělými unikáty. Rozšíření sleduje v průběhu 19. století, kdy docházelo k postupné sériovosti a zároveň rustikalizaci. Pro Kladsko-dolnoslezskou výrobní oblast jsou typické určité květinové motivy, ale též barevné kombinace. Kladská produkce má široký tematický záběr. Různá témata se tu pojednávala v obdobných kompozicích a rozměrech, takže ve svatých koutech chalup mohly časem vznikat ucelené řady obrázků, jakési domácí galerie svatých.

Struktura knihy je dána proveniencí podmaleb na skle ve sbírce náchodského muzea obsažených. Ve čtyřech kapitolách pojednává autor následující výrobní oblasti: Kladsko a Dolní Slezsko, východní a severovýchodní Čechy, severočeskou sklářskou oblast a posléze ojedinělé importy z dalších oblastí. Kapitoly dodržují jednotnou vnitřní strukturu danou zobrazenými tématy. Jako první je vždy pojednán kristovský okruh, poté mariánský okruh, následují vyobrazení dalších světců, tedy hagiografický okruh, nakonec – jsou-li obsažena – témata profánní

a votivní obrazy. Jak už jsem předeslala, převažuje produkce kladská a dolnoslezská, jen ojedinělými exempláři (celkem osmi) je zastoupena produkce z Chebska, Pošumaví, Moravy a jižního Polska (např. dvakrát Čenstochovská madona, svědčící o poutním okruhu této svěťice). Knihu doplňuje vyhodnocení několika příbuzných artefaktů zdobených technikou podmalby či kombinací podmalby a barvotisku ze sbírek muzea. Systém katalogizace podle tematických okruhů je transparentní pro čtenáře – pro badatele sledujícího jiné ukazatele by mohl být nevýhodný. Proto autor připojil na závěr kompletní soupis podmaleb na skle podle inventárních čísel, pod nimiž jsou v Regionálním muzeu v Náchodě evidovány.

Úvodní studie je opatřena zasvěceným poznámkovým aparátem a uvážený výběr použité literatury (především zahraniční) v závěru může posloužit jako vodítko dalším badatelům. Knihu považuji za vyváženou množstvím podaných informací a velice zdařilou. Pokud dostane Luboš Kafka příležitost tímto detailním způsobem zpracovávat i další z významných sbírek, mohla by konečná syntéza v mnohém doplnit i poopravit naše představy o smyslu poutí, výzdobě venkovského interiéru i lidové zbožnosti jako zvláštním fenoménu.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)

Tomáš Zouzal, Zabráno pro SS. Zřízení výcvikového prostoru Böhmen v letech 2. světové války. Naše vojsko, s r.o., Praha 2016, 383 s.–

„Ve světě bychom našli mnoho míst, odkud lidé odešli nedobrovolně, byli odsunuti, vyhnáni, odvelečeni. Všechna taková místa

si v sobě nesou památku na vykonané činy a svědčí o nich často velmi dlouho. Mezi nimi i kdysi zabrané území Benešovska,

Neveklovska a Sedlčanska. Třebaže se sem lidé směli po válce vrátit a snažili se zahladit utrpěné rány, ani tři čtvrtě století nestačilo k úplnému odstranění trosek, zapomenutí křivd a překonání napáchaného zla,“ konstatuje autor v závěru své knihy. Cvičiště zbraní SS ve středních Čechách (SS-Truppenübungsplatz Beneschau, od roku 1943 SS-Truppenübungsplatz Böhmen), není téma objevené. Z různých aspektů je po řadu desetiletí pojednávají váleční i vojenští historikové, etnologové, demografové, urbanisté i regionální badatelé. Prostor ve středu Čech, od počátku historických dob osídlený výhradně českým etnikem, se podle představ sociálních inženýrů tzv. třetí říše měl stát významným východním regionem pro nástup připravované germanizace středoevropského prostoru. Rozloha zabraného území mezi Vltavou a Sázavou činila 44 000 ha, zahrnula 175 vsí a tři města a o domovy tu přišlo víc než 30 000 obyvatelů, jejichž kolektivní i individuální paměť dosud vydává svědectví, stejně jako zjizvená krajina a archivní fondy. Etnologický výzkum u navrátilců i u těch, kteří z obsazeného prostoru neodešli a museli zůstat jako pracovní síly, v šedesátých letech systematicky vedl Jaromír Jech a na zaznamenaných výpovědích poté definoval tzv. vyprávění ze života jako folkloristický žánr. Jeho pozůstalost spravuje Památník národního písemnictví. Nástupce J. Jecha ve funkci ředitele ÚEF ČSAV Antonín Robek vydal v roce 1980 o celé akci shrnující publikaci s názvem *Lidé bez domova* a některé z podkladů k publikaci jsou uloženy v jeho pozůstalosti v Archivu AV ČR. Tomáš Zouzal jmenovitě uvádí, že využil z této pozůstalosti kopii pamětí Josefa Michálka, starosty Líchov u Dublovic. Robkova publikace byla pojmenována podle sousoší B. Bendy, odhaleného na Sukově náměstí v Sedlčanech roku 1978. Stejný název nesla i výstava, kterou k 65. výročí vystěhování Sedlčanska uspořádalo Městské muzeum Sedlčany v létě roku

2008. Vystěhování probíhalo v pěti etapách v letech 1942–1944 a je podrobně zdokumentováno tehdejšími úředními prameny i popsáno starší literaturou.

Tomáš Zouzal uchopil téma probádané, ale dovedl je dál, než došla všechna dosavadní zpracování. Sotva kdo bude ještě moci jeho komplexní monografii prohloubit. Výhodou mu byla důvěrná znalost regionu, z něhož pochází, stejně jako rodinná paměť a rodinné zázemí. Na knize poctivě pracoval víc jak deset let, protože považoval za potřebné obeznámit se nejen s legislativní a hospodářskou stránkou problematiky, ale též s mašinérií systému, v němž se na obsazeném území věci odehrávaly. Monografii založil na dosavadních publikacích a písemných pramenech stejnou měrou jako na lidské paměti. Jako prvý věnoval důkladnou pozornost nejen každodennosti vystěhovaných a porobených, ale též každodennosti černých uniforem, frekventantů výcvikových škol i jejich velitelů včetně přistěhovaných německých rodin. Osudy poškozených obyvatelů s různým sociálním statutem, od dělníků až po velkostatkáře, jako v obráceném zrcadle nacházejí odraz v osudech esesmanů a jejich rodin. Se svým tématem se autor doslova sžil, vložil se do něj natolik, že se místy pokouší odpovídat i na otázky přesahující do oblasti mentalit: strategie přežití, motivace činů ve vypjatých okamžicích, míra kolaborace, pouto rodinné soudržnosti, důvody lidského selhání, poslušnost slepá i vynucená apod.

I když je Zouzalův styl úsporný a stylisticky ukázněný, dovedl pomocí mnoha věcných detailů vytvořit plastický obraz popisovaného dění, které kompozičně graduje tak, že čtenář čte se zaujetím od začátku do konce, což u odborných prací zpravidla nebývá. Ke čtenářské atraktivitě nesporně přispívá i bohatá fotodokumentace.

Lydia Petráňová (EÚ AV ČR, v. v. i.)